

3. Eisenhardt K.M., Martin J.A. Dynamic capabilities: What are they? // *Strategic Manage. J.* 2000. Vol. 21, № 10-11. P. 1105-1121.
4. Priem R.L., Butler J.E. Is the Resource-Based “View” a Useful Perspective for Strategic Management Research? // *Academy of Management Review.* Academy of Management, 2001. Vol. 26, № 1. P. 22-40.
5. Teece D.J. Explicating dynamic capabilities: The nature and microfoundations of (sustainable) enterprise performance // *Strategic Manage. J.* 2007. Vol. 28, № 13. P. 1319-1350.
6. Barney J. The resource-based view of the firm: Ten years after 1991 // *J. Manage.* 2001. Vol. 27, № 6. P. 625-641.
7. Barney J.B., Ketchen D.J., Wright M. The future of resource-based theory: Revitalization or decline? // *J. Manage.* 2011. Vol. 37, № 5. P. 1299-1315.
8. Wernerfelt B. A resource-based view of the firm // *Strategic Manage. J.* 1984. Vol. 5, № 2. P. 171-180.
9. Rumelt R.P. Towards a Strategic Theory of the Firm // *Competitive strategic management.* 1984. Vol. 26, № 3. P. 556-570.
10. David P.A. Clio and the economics of QWERTY // *Am. Econ. Rev.* 1985. Vol. 75, № 2. P. 332-337.
11. Bingham C.B., Eisenhardt K.M. Rational heuristics: the “simple rules” that strategists learn from process experience // *Strategic Manage. J.* Wiley Online Library, 2011. Vol. 32, № 13. P. 1437-464.
12. Fuscaldo D. Facebook Gives Its Libra Digital Currency an Overhaul [Electronic resource] // *Nasdaq.com.* 2020. URL: <https://www.nasdaq.com/articles/facebook-gives-its-libra-digital-currency-an-overhaul-2020-04-16>.

Канд. екон. наук Адонін С. В., Гунько Д. С.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сфера освіти є важливою для будь-якої країни, адже високий рівень освіченості населення призводить до розвитку всіх інших сфер, зокрема економічної. Отже, бюджет країни повинен включати в себе видатки на освіту, які мають декілька напрямлень, такі як дошкільна освіта, загальна середня, професійно-технічна, вища, післядипломна, позашкільна тощо. У свою чергу джерелами для цих видатків виступають державний та місцеві бюджети. Якщо розглядати конкретно фінансування вищої освіти, то воно здійснюється в основному за рахунок бюджету, проте також є і платне навчання.

На офіційному сайті Міністерства фінансів України та Державному веб-порталі бюджету для громадян «Open budget» можна побачити, що на освіту йде близько 1/6 всіх видатків, а їх сума збільшується з кожним роком (окрім 2022 року): у 2019 р. видатки складають 238,7 млрд. грн (17,43% всіх видатків),

у 2020 році – 252,3 млрд. грн (15,8% всіх видатків), у 2021 р. – 312,9 млрд. грн (16,97% всіх видатків), у 2022 р. – 290,7 млрд. грн (9,55% всіх видатків). Зниження частки видатків на освіту у 2020 р. відбулося внаслідок пандемії через COVID-19 та потребу країни спрямувати кошти на більш пріоритетну сферу – охорону здоров'я, натомість у 2022 р. зменшення видатків на освіту та їх зменшення питомої ваги відбулося, оскільки розпочалося повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну, а відповідно головною статтею видатків бюджету стала оборона країни [1-2].

Розглядаючи фінансування саме вищої освіти, то видатки по загальному фонду бюджету (держзамовлення) на фахову передвищу та вищу освіту становили: у 2019 р. – 33,68 млрд. грн, у 2020 р. – 35,8 млрд. грн, у 2021 – 42,9 млрд. грн, у 2022 р. – 42,5 млрд. грн. Тим часом видатки по спецфонду бюджету (кошти за надання платних послуг) на фахову передвищу та вищу освіту становили: у 2019 р. – 18 млрд. грн, у 2020 р. – 17,6 млрд. грн, у 2021 р. – 21,9 млрд. грн, у 2022 р. – 18,15 млрд. грн. Тобто видатки по загальному бюджету перевищують видатки по спецфонду бюджету близько вдвічі у 2019-2022 роках. Протягом всіх цих років загальні видатки на фахову передвищу та вищу освіту склали 20-21% всіх видатків на освіту, та займають друге місце в структурі видатків на освіту, а перше місце займає видатки на загальну середню освіту та складає 47-49% всіх видатків на освіту [1-2].

Що стосується студентів, то за даними Державної служби статистики їх кількість за держзамовленням сягала: у 2019 р. – 545,9 тис. осіб, у 2020 р. – 473,5 тис. осіб, у 2021 р. – 424,6 тис. осіб. Натомість кількість студентів за контрактом становила: у 2019 р. – 720,2 тис. осіб, у 2020 р. – 668,4 тис. осіб, у 2021 р. – 621,9 тис. осіб. Тобто, кількість студентів за контрактом перевищує кількість студентів за держзамовленням на 170-195 тис. осіб протягом аналізованих років, при цьому відбувається динаміка зменшення студентів як загалом, так і окремо за контрактом та держзамовленням. У 2022-2023 роках можна спрогнозувати ще більше зменшення кількості студентів через вимушений виїзд за кордон багатьох родин та окупації певної частини країни внаслідок російсько-української війни, події якої загострилися у 2022 році [3].

Отже, видатки збільшуються, проте кількість студентів зменшується. Однак, незважаючи на те, що видатки на освіту зростають, надання освітніх послуг у

більшості вищих навчальних закладах (скорочено ВНЗ) не є якісним та актуальним, через що випускники шкіл і не хочуть навчатися в українських вищих навчальних закладах та обирають закордонні.

Також великою проблемою більшості ВНЗ України є процвітання корупції, що є вихідною двох факторів: незацікавленість студентів у навчанні, та відповідно незацікавленість викладачів у тому, щоб навчати. В результаті студенти отримують дипломи, проте стануть некваліфікованими працівниками, або зовсім не працюватимуть за спеціальністю. Тобто в двох цих випадках держава дарма витратить бюджетні кошти на їх навчання.

Природним рівнем безробіття вважається 4-5%, натомість в Україні рівень безробіття на 2021-2022 дорівнює 10-10,9%, і це при умові, що більшість безробітних навчалися у вищих навчальних закладах освіти. Наприклад, станом на друге півріччя 2020 року за даними Державного центру зайнятості України офіційно безробітними вважалися 518 тис. осіб, при цьому 50% з них мали диплом про вищу освіту, що свідчить про неефективний вклад державних коштів у вищу освіту. У 2021 році станом на 1 січня була аналогічна ситуація, хоча і кількість безробітних, що стояли на офіційному обліку зменшилася до 459 тис. осіб, з них університетський диплом мали 49%. У 2022 році Державна служба статистики не мала можливості проводити обстеження щодо безробіття населення через військові дії на території країни, проте, звісно, що у 2022 році кількість безробітних збільшилася і на 2023 рік можна спрогнозувати також збільшення безробіття, спираючись на те, що в країні йде війна [4].

Рішенням вищевказаних проблем може стати реформація, оновлення та поліпшення навчальних програм для ВНЗ, що зможуть конкурувати з іноземними навчальними закладами вищої освіти, та повний перехід на таке джерело фінансування як платне навчання з високими цінами. Виключенням повинні бути тільки ті студенти, які повинні мати соціальні пільги, а саме діти-сироти, діти з інвалідністю, діти, що постраждали від російсько-української війни.

Це сприятиме тому, що майбутні студенти будуть більш ретельно підбирати собі спеціальність, будуть цінувати навчання та дійсно ставатимуть професіоналами, натомість у викладачів не буде потреби в хабарях, адже будуть гідні заробітні плати та зацікавленість у навчанні від студентів. Отже, в такому

випадку студенти отримуватимуть якісну освіту, а викладачі – гідну зарплату, при цьому держава витратить набагато менше грошей на вищу освіту, та зможе перенаправити їх на інші потреби країни.

Також необхідно залучити бізнес для підтримки вищої освіти: підприємства можуть надавати гранти на навчання найкращим абітурієнтам та запрошувати на стажування, щоб студенти могли якомога скоріше приступити до практичного навчання безпосередньо на робочу місці.

Втім, на всі ці реформи потрібен час та готовність населення до цього, тому під час повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України такі реформи недоречні, та повинні проводитися вже після закінчення війни, тому протягом 2014-2023 років в Україні найпріоритетніша сфера – оборона країни.

Отже, ґрунтуючись на вищезазначеному можна зробити висновок, по-перше, що Україна має досить неефективне фінансування вищої освіти, видатки на цю сферу зазвичай не виправдовуються, що призводить до високого рівня безробіття. По-друге, необхідно покращувати систему освіти, зробивши навчання актуальним, сучасним, та цікавим, а також перейти з бюджетного фінансування на платне навчання (крім абітурієнтів, яким належать соціальні пільги), проте такі зміни краще запроваджувати після закінчення війни. Натомість вже зараз можна поступово залучати бізнес до співпраці з університетами, першим етапом якого може стати прийняття на практики та стажування студентів ВНЗ, а надалі – до видачі грантів на навчання представниками бізнесу в після-воєнний час.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України: видатки на освіту URL: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education> (дата звернення 28.02.2023).
2. Державний веб-портал бюджету для громадян URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення 28.02.2023).
3. Державна служба статистики: статистична інформація: освіта URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.02.2023).
4. Державний центр зайнятості: аналітика та статистика URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/view> (дата звернення 28.02.2023).